

מבט על, גיליון 1047, 26 באפריל 2018

ישראל והסיוע הצבאי האמריקאי למצרים

שמעון ארד

בינואר 2018 חתמו ארצות הברית ומצרים על הסכם אבטחת תקשורת, שנועד להסדיר את השימוש המצרי במערכות אוויריות ותקשורת אמריקאיות רגישות. עד כה, הגבלת איכותן של מערכות הנשק האמריקאיות מיתנה את החשש הישראלי בהקשר זה, אולם לנוכח חוסר היציבות המאפיין את המזרח התיכון, כפי שהוא בא לידי ביטוי גם באירועים שהתרחשו במצרים עצמה מאז 2011, אל לישראל להתעלם מכרסום ביתרון האיכותי שלה מול מצרים. העלאת סוגיה זו בפני האמריקאים צפויה לעורר תרעומת בקהיר, אך לא לערער את בסיס שיתוף הפעולה הקיים בין ישראל למצרים.

בינואר 2018 חתמו ארצות הברית ומצרים על הסכם אבטחת תקשורת - The Communications Interoperability and Security Memorandum of Agreement (CISMOA), שנועד להסדיר את השימוש המצרי במערכות אוויריות ותקשורת אמריקאיות רגישות. עד עתה, מצרים סירבה לחתום על הסכם זה עקב התנגדותה לגישה שהוא מקנה לארצות הברית לפיקוח על מתקני ומערכות התקשורת שלה. בהעדר הסכם CISMOA, רכיבי הטלקומוניקציה והניווט במערכות הנשק והחימוש האמריקאיות שנמכרו למצרים נתחמו לרמה אזרחית מסחרית. לפיכך, החימוש המונחה שנמכר למצרים על ידי ארצות הברית הוגבל לחימוש מונחה לייזר, ורק באחרונה, בעקבות רכישת מטוסי קרב מתקדמים מצרפת מסוג רפאל, קיבלה מצרים מערכות חימוש מונחי GPS תוצרת אירופה, כגון פצצות AASM Hammer. עתה, בעקבות חתימת ההסכם תוכל מצרים בראשונה לרכוש מערכות חימוש אוויר-קרקע מבוססי GPS מתוצרת ארצות הברית, בעלות דיוק גבוה, כמו גם טילי אוויר-אוויר מתקדמים. התפתחות זו, היוצרת פוטנציאל להגברת האיכות והקטלניות של הסיוע הצבאי האמריקאי העתידי למצרים, מתרחשת במקביל להקשחת הביקורת על מצרים מצד גורמים בממשל ובקונגרס על רקע אופן בחירתו מחדש של הנשיא עבד אל פתח א-סיסי, מצב זכויות האדם במדינה והקשרים הצבאיים של מצרים עם צפון קוריה. ביקורת זו אף הובילה באחרונה להטלת מגבלות חדשות על הסיוע הצבאי האמריקאי למצרים.

התפתחויות עדכניות בסיוע הצבאי האמריקאי למצרים

הסיוע הצבאי האמריקאי למצרים נותר יציב יחסית מאז הסכם השלום עם ישראל ב-1979 עד להדחת הנשיא מוחמד מורסי ב-2013, שבעקבותיה הקפיא הנשיא ברק אובמה את אספקתן של מערכות נשק עיקריות למצרים ואת העברת כספי הסיוע הצבאי השנתי אליה. בתום בחינה של מכלול הסיוע האמריקאי למצרים עדכן ממשל אובמה את רכיבי הסיוע הצבאי, במטרה לשנות את האוריינטציה הצבאית המצרית - מהתמודדות מול צבאות קונבנציונאליים להתמקדות בלחימה בטרור ובאבטחת גבולות. בהתאם לכך, ב-31 במארס 2015 [הודיע](#) הנשיא אובמה לנשיא

אל-סיסי על אודות ביטול ההשהיה באספקת מערכות הנשק ועל חידוש העברת הסיוע הצבאי השנתי למצרים. במקביל הודיע לאל-סיסי שהחל בשנת הכספים 2018, הסיוע הצבאי השנתי למצרים ינותב לארבעה אפיקים עיקריים – הלחימה בטרור, אבטחת גבולות, שיפור הביטחון בחצי-האי סיני וביטחון ימי, ואחזקת מערכות נשק אמריקאיות קיימות בצבא מצרים.

בנוסף הודיעה ארצות הברית, שמשנת הכספים 2018 לא תהיה מצרים זכאית יותר להסדר מימון תזרים מזומנים (cash flow financing), שבאמצעותו רכשה מצרים מערכות נשק וציוד באשראי על חשבון כספי סיוע עתידיים. משמעות צעד זה היא, שמצרים תוכל לנצל את כספי הסיוע הצבאי לרכוש ציוד צבאי ומערכות לחימה אמריקאיים בהיקף של 1.3 מיליארד דולר בלבד באותה שנה נקובה ותצטרך להשלים ממקורותיה, אם תעבור סכום זה. בפועל, קהיר ניצלה את הסדר מימון תזרים מזומנים שהיה נהוג עד כה כדי לבצע רכישות מסיביות בפריסת תשלומים רב-שנתית. כך רכשה מטוסי F-16 ב-2009 בהיקף של 3.2 מיליארד דולר וטנקי אברהמס ב-2011 בהיקף של 1.3 מיליארד דולר. מאז עסקאות אלה, מצרים לא השתמשה בכספי הסיוע השנתי לרכישת מערכות אמריקאיות עיקריות חדשות, למעט הזמנת 10 מסוקי אפאצ'י חדשים ב-2014.

לעומת זאת, מאז 2013 מצרים השתמשה בכספים לאומיים, בהלוואות ובמענקים ממדינות המפרץ, וכן בתוכניות מימון מספקיות הנשק - צרפת, רוסיה וגרמניה - כדי לרכוש מערכות נשק עיקריות התקפיות בהיקף של מיליארדי דולרים. בכלל זאת הזמנת 24 מטוסי קרב מתקדמים מסוג רפאל, לוויין צבאי, 4 קורבטות מסוג Gowind, שתי ספינות נושאות מסוקים מסוג Mistral ופריגטה מסוג FREMM מצרפת, בהיקף של מעל שמונה מיליארד דולר. מגרמניה הזמינה מצרים ארבע צוללות U-209 ביותר משני מיליארד דולר ומרוסיה 50 מטוסי מיג-29 ומערכת הגנה אווירית מסוג S-300, גם בהיקף של מיליארדי דולרים. בימים אלה מנהלת מצרים משא ומתן לרכישת עוד 12 מטוסי קרב מסוג רפאל מצרפת ומסוקי Kamov מרוסיה.

ממשל הנשיא דונלד טראמפ הבהיר את רצונו לשפר את מערכת היחסים עם מצרים, לרבות שיתוף הפעולה הצבאי עמה. כוונה זו באה לידי ביטוי בביקורי בכירים ובדיאלוגים דחופים בתחום המדיני והצבאי. במסגרת שימוע שהתקיים באחרונה בפני וועדת שירותי הביטחון של בית הנבחרים, [עמד](#) מפקד פיקוד המרכז של צבא ארצות הברית (CENTCOM), הגנרל Votel, על חשיבות היחסים הצבאיים עם מצרים ואף הדגיש ספציפית את חתימת ההסכם, באומרו שהיא מהווה ביטוי למאמצים בני שלושים שנה לשדרג את שיתוף הפעולה הביטחוני בין שתי המדינות.

עם זאת, יש עדיין בווינגטון חילוקי דעות אשר לאופי ולהיקף השותפות הביטחונית עם מצרים. ממשל טראמפ טרם שינה את החלטת הממשל הקודם אשר להגבלת הסיוע הצבאי ללחימה בטרור, לאבטחת גבולות, לשיפור הביטחון בסיני ולביטחון ימי, או בסוגיית הפסקתו של מימון תזרים המזומנים במסגרת הסיוע הצבאי השנתי. מעבר לכך, ב-2017 הפחיתה מחלקת המדינה 195 מיליון דולר מהסיוע הצבאי השנתי בגין מצב זכויות האדם במצרים. הקונגרס הגדיל באחרונה את אותו חלק בסיוע שמונתה בשיפור מצב זכויות האדם ל-300 מיליון דולר וקבע, כי בקשה מטעם הממשל לבטל התניה זו תהיה כרוכה, בין היתר, בהגשת דו"ח על אודות הקשרים הצבאיים של קהיר עם צפון קוריאנה.

חתימת מצרים על הסכם ה-CISMOA מהווה אפוא התפתחות חשובה. ועדיין, לא ברור מה הביא לשינוי בעמדה המצרית בסוגיה זו. ייתכן שהוא מבטא איתות מצד מצרים וארצות הברית אשר לכוונותיהן להרחיב את שיתוף הפעולה הצבאי ביניהן לתחומי מערכות חימוש מונחי GPS. לחלופין, ייתכן שהחתימה מבטאת נכונות של הממשל להיענות לבקשה מצרית לשחרר רכיבים אמריקאים המורכבים בטילי שיוט אוויר-קרקע צרפתיים מסוג SCALP, שמצרים רוצה לכלול במסגרת מימוש האופציה לרכישת 12 מטוסי רפאל נוספים. הרכיבים האמריקאים בטילים אלה רגישים ושחרורם למצרים מותנה, ככל הנראה, בחתימתה על הסכם ה-CISMOA.

ההיבט הישראלי

עד כה, הגבלת איכותן של מערכות הנשק האמריקאיות, בהיעדר הסכם ה-CISMOA, מיתנה את החשש הישראלי בהקשר זה. עם זאת, ולמרות שטרם ברור מה עומד מאחורי השינוי במדיניות המצרית, ישראל נדרשת, במסגרת שיחותיה עם וושינגטון על אודות יתרונה הצבאי האזורי, להעלות סוגיה זו. על ישראל לעודד את ארצות הברית לשמר את המדיניות שנועדה לשנות את האוריינטציה הצבאית המצרית ללחימה בטרור ולאבטחת גבולות, וכן לשמר את ההחלטה ביחס לביטול הסדר מימון תזרים המזומנים במסגרת הסיוע הצבאי השנתי. במסגרת זו, ישראל צריכה להתנגד למתן אישור אמריקאי הנדרש למכירת טיל ה-SCALP הצרפתי למצרים. לטיל שיוט זה טווח של מעל 200 ק"מ והוא נועד לתקיפת מטרות איכות נייחות של מדינות ואינו מתאים ללחימה בטרור. ישראל גם צריכה לפעול נגד רכישת מערכות נשק אמריקאיות מונחות GPS. למרות שמצרים חצתה את רף ה-GPS עם רכישת מטוסי הרפאל, הכוללים חימוש מסוג זה, מספרם של מטוסים אלה נמוך (בין 24 ל-36) בהשוואה למספר מטוסי ה-F-16 שברשותה (מעל ל-200).

לנוכח חוסר היציבות המאפיין את המזרח התיכון, כפי שהוא בא לידי ביטוי גם באירועים שהתרחשו במצרים עצמה מאז 2011, אל לישראל להתעלם מאפשרויות של התרחשויות עתידיות, שיהפכו את היתרון האיכותי שלה מול מצרים לבעל משמעות מחודשת. לאור האינטרסים המשותפים הקיימים כעת בין ישראל למצרים, העלאת סוגיה זו בפני האמריקאים אומנם צפויה לעורר תרעומת בקהיר, אך אינה צפויה לערער את בסיס שיתוף הפעולה הקיים בין המדינות.

***שמעון ארד הוא אלוף משנה במילואים. מאמריו מתמקדים בנושאי ביטחון אזורי.